

מאמר
קרוב הוי' לכל קוראיו – ה'תשד"מ

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבנ"מ זי"ע

שניאורסאהן
מליובאוויטש

בלתי מוגה

יוצא לאור לש"פ קדושים, ואיו אייר, ה'תשע"ט

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ותשע לבריאה
צדי"ק שנה לנישואי כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית זי"ע

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הילדה חי' מושקא שתחי'

ליום הולדתה כ"ה ניסן ה'תשע"ט

נדפס על ידי ולזכות הורי'

הרה"ת ר' מנחם מענדל ומרת שטערנא שרה שיחיו שמוטקין

ולזכות זקני'

הרה"ת ר' שניאור זלמן וזוגתו מרת מליא רבקה שיחיו שמוטקין

הרה"ת ר' דוד וזוגתו מרת מלכה שיחיו דובאָו

הרה"ת ר' ישראל וזוגתו מרת ברכה דבורה לאה שיחיו שמוטקין

הרה"ת ר' בן ציון וזוגתו מרת שיינא חנה שיחיו שטיין

מרת חוה שיחיו דובאָו

הרה"ת ר' מנחם נחום וזוגתו מרת אסתר שיחיו שטרנברג

ועד הנחות בלה"ק

מכון להוצאה לאור תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבנ"מ ז"ע

Lahak Hanochos Inc. 788 Eastern Parkway, Suite 408, Brooklyn, N.Y. 11213

Tel. (718) 604-2610 Email: info@lahak.org

ב"ה.

הגיע מבית הכורך

תורת מנחם

ספר המאמרים תשל"א

בספר זה, מאמרים ומענות חדשים שלא ראו את אור הדפוס

מאמרים אלו נלקטו אחד אחד מסלילי הקלטה ורשימות

שנרשמו בשעתם ע"י החוזרים שיחיו, ונשארו בכתובים עד לאחרונה

הספר נשלח לבתי המנויים

*

ניתן להשיג בחנות קה"ת בארה"ב ובאה"ק

ובחנויות הספרים המובחרות

www.lahak.org

או בטלפון: בארה"ב 718-604-2610; באה"ק 03-9606-018

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ קדושים, וא"ו אייר הבעל"ט, הננו מוציאים לאור (בהוצאה חדשה ומתוקנת) מאמר ד"ה קרוב הוי' לכל קוראיו שנאמר בהתוועדות יום ב' דהג השבועות ה'תשד"מ, הנחה בלתי מוגה.

*

בתור הוספה — מכתבים (תדפיס מכרכי אגרות קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ב' אייר, תפארת שבתפארת, ה'תשע"ט,

צדי"ק שנה לנישואי כ"ק אדמו"ר והרבנית הצדקנית נ"ע ז"ע,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2019 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 | Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a registered trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5779 • 2019

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס

The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס

על ידי חיים שאול בן חנה

בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"

(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

מכוון כנגד סתים דישראל (עיין זח"ג עגי א'), וסתים דישראל הוא הרצון למלאות רצון קונו (רמב"ם הלכות גירושין סוף), ולכל לראש במצוה רבה מצות פו"ר.

בכבוד ובברכת חג הגאולה יב' ויג' תמוז
ובודאי ידוע לכו' פרשת ימים אלו והלימוד שבהם.

תוכן המאמר

מעלת התורה – שגם כפי שנשתלשלה ובאה בהשגה, לתבונתו, ה"ה באופן דאין מספר, שלא נעשה בה שינוי ע"י ההשתלשלות, אלא היא למטה כמו למעלה. וזהו שהתורה נקראת בשם אמת, שמתחלת המשכתו עד סופו הוא בשוה, ללא שינויים.

ויתירה מזה: תורה לא בשמים היא, אלא עיקר גילוי התורה הוא למטה דוקא. וזהו שאמרו רז"ל אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, אף שלימוד התורה בג"ע, בענינים רוחניים, הוא נעלה יותר – כיון שעיקר גילוי התורה הוא דוקא למטה, ודוקא בענין המעשה, תלמודו בידו.

ומזה מובן, שהעיקר הוא ענין ההמשכה מלמעלה למטה, ולא ענין ההעלאה מלמטה למעלה. וזהו מעלת הקירוב דתורה (אשר יקראוהו באמת) לגבי הקירוב דתפלה (לכל קוראיו) – כיון שהתורה היא המשכה מלמעלה למטה.

ב

בי"ה, ז' אייר ה'תשכ"ו
ברוקלין

האברך אהרן אליעזר שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו ובו בקשת ברכה פ"נ ממוצש"ק,

ובעת רצון יקרא על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

בברכה

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ש.מ. סימפסון, מזכיר

במענה לשאלתו – ההכנה לבר מצוה כפי שתורהו הנהלת הישיבה.

(רמב"ם הלכות גירושין סוף): פרק ב.

במצוה רבה .. פו"ר: ראה תוד"ה וכי – שבת ד, א. ובכ"מ.

ב

מצילום האגרת. נדפסה בתשורה (צייטלין, תשס"ז).

האברך אהרן אליעזר: צייטלין, מאנטרעאָל. אגרת נוספת אליו – אג"ק חכ"ז אגרת י'רצט (ע' ש).

בס"ד. יום ב' דחג השבועות, ה'תשר"מ

(הנחה בלתי מוגה)

קרוב הווי' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת¹. ומדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו על פסוק זה (ש"פ נשא תרפ"ז²), דהנה, כל קריאה היא בתפלה, וכמ"ש³ כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כהווי' אלקינו בכל קראינו אליו, וזהו קרוב הווי' לכל קוראיו בתפלה, וא"כ, מהו הכפל לכל אשר יקראוהו באמת, אך הענין הוא, דהנה אמרו רז"ל⁴ אין אמת אלא תורה, וא"כ, לכל אשר יקראוהו באמת היא הקריאה בתורה. והיינו דהם ב' עניני קריאה, קריאה בתפלה, וקריאה בתורה. וצריך להבין מה שנקרא כאן לימוד התורה בשם קריאה דוקא⁵. וגם צריך להבין, דהנה, מהמשך הכתוב משמע דבקריאה ע"י תורה הוא קרוב יותר מכמו ע"י תפלה, דזהו קרוב הווי' לכל קוראיו, דהגם דקרוב לכל קוראיו (בתפלה), מ"מ, לכל אשר יקראוהו באמת (בתורה) הוא קרוב יותר. ולכאורה, הרי בפשטות הענין דקרוב הווי' הוא יותר ע"י תפלה, שבה עומד האדם כעבדא קמי מרי⁶, שענינו של העבד שהוא כביטול אל האדון, ועד שבטל לגמרי ממציאותו וכל מציאותו היא מציאות האדון⁷, וא"כ, מהי המשמעות כאן שהוא יותר ע"י התורה.

ב) ולהבין זה צריך להקדים תחלה ביאור הענין שאמרו רז"ל⁴ אין אמת אלא תורה, שהתורה נקראת בשם אמת דוקא. ויובן בהקדם הביאור במ"ש⁸ גדול אדוננו ורב כח לתבונתו אין מספר, ומביא כ"ק מו"ח אדמו"ר (במאמר הנ"ל)² מה שמדייק בזה אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בד"ה זה שנאמר ביום ב' דחה"ש בסעודה⁹, דצריך להבין

הוספה

א

בי"ה, ח' תמוז תשכ"ג
ברוקלין

הווי"ח אי"א נו"נ וכו' הרב . . . שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מבי' פרשת חקת.

בעת רצון יזכירו זה שכותב אודותו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מתאים לתוכן כתבו.

ובודאי ובודאי שצודק ככתבו, אשר השיטה שלא להתערב בעניני זולתו, היא היפך שיטת התורה, כי כל ישראל ערבים זב"ז,

ובסגנון חז"ל שמדויק הוא לכל פרטיו, מתורצת גם הקושיא איך זה מתערב בענין שאינו שלו, כי כל ישראל מעורבים זב"ז.

והרי מצות עשה מן התורה היא, הוכח תוכיח, ועד שהדגישו חז"ל אפילו מאה פעמים, ופרטו בדבריהם עד כדי הכאה וכו' (ערכין טז ב), שמהאמור מובן גודל הענין וההכרח שבזה עד שאפילו צ"ט פעמים עשה כהני"ל ולא פעל כלל, וכל עוד לא הביא לידי הכאה, הציווי הוכח תוכיח בתקפו עומד וקי"ל.

ומובן שאופן ההוכחה וההשפעה תלוי' בפרטי האישים והמצב וכו', ובכגון זה נאמר ותשועה ברוב יועץ, שהרי קרוב פסול בכגון זה ומכמה טעמים.

בכל אופן נקודה הכללית שיהיו הדברים יוצאים מן הלב שפועלים פעולתם, ופעם אחר פעם ועד למאה פעמים, אף שבודאי לא יוצרכו לכ"כ, שלכן י"א שמספר הנ"ל הוא דרך גוזמא וקי"ל.

ויש לקשר זה האמור בתחלת המכתב גם עם זה, שהרי סתים דאורייתא

א

כל ישראל ערבים זב"ז: שבועות לט, סע"א. וש"נ.
כל ישראל מעורבים זב"ז: ראה לקר"ת בהעלותך לג, ג. ובכ"מ.
מצות עשה מן התורה . . הוכח תוכיח: קדושים יט, יז.
שהדגישו חז"ל אפילו מאה פעמים: ב"מ לא, א.
נאמר ותשועה ברוב יועץ: משלי יא, יד. כד, ו.
הדברים יוצאים מן הלב: ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.
י"א שמספר הנ"ל הוא דרך גוזמא: ראה פרדס יוסף קדושים שם.

1) תהלים קמה, יח.
2) סה"מ תרפ"ז ע' קפג ואילך. וראה גם
סה"מ תרפ"ט ע' ריש ואילך.
3) ואתחנן ד, ז. וראה ר"ה יח, א. ובכ"מ.
4) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח. ועוד.
5) בסה"מ תרפ"ז שם: "הרי עיקר ענין
התורה הוא הלימוד בהבנת והשגת הענין
שלומד . . וקריאה היא רק קריאת האותיות,
וא"כ מהו"ע דקריאה ע"י תורה".
6) ראה שבת י, א.
7) ראה המשך תרס"ו ע' תל ואילך.
8) תהלים קמו, ה.
9) תרע"ח — נדפס ב"ספר המאמרים —
ליקוט" (קה"ת, תשד"מ) ע' צב ואילך.
ולאח"ז בסה"מ תרע"ח — הוצאה שלישית
(קה"ת, תשד"מ) ע' תלה ואילך.

כאדם, ועל ידו גם בעולם, עי"ז שמשלים עבודתו בג' העמודים שעליהם העולם עומד⁶², תורה, עבודה זו תפלה⁶³, וגמ"ח, שהו"ע השלום, שנעשה גם ע"י לימוד התורה⁶⁴, שהרי התורה ניתנה לעשות שלום בעולם⁶⁵.

וענין זה (אשר יקראוהו באמת) כפי שהוא בזמני השנה המשכתו היא בזמן מתן תורתנו, וממנו ממשיכים על כל ימות השנה, באופן שאומרים בתחלת כל יום בברכת התורה: נותן התורה, לשון הוה⁶⁶, ומזה נמשך גם על התפלה ועל כל היום וכו'.

(ח) **ויהי"ר** שכל זה ימהר את גילוי בחי' ואמת הוי' לעולם⁶⁷, עד לבחי' אמת לאמיתו⁶⁸, בחי' אמיתת המצאו שממנו נמצאו כל הנמצאים (כמ"ש בהתחלת ספר הרמב"ם), שיהי' בגלוי, כמ"ש⁶⁹ וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר, בעוה"ז התחתון, שבו יהי' עיקר שכינה⁷⁰ ודירה לו ית'. ועד שגילוי האלקות יחדור לגמרי במציאות העולם, וכמ"ש⁷¹ כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים (כמובא בסיום ספר הרמב"ם), כמו בברואים שבים שקשורים תמיד עם מקורם⁷² (וכדאיתא בגמרא⁷³ שזהו משל על אופן הקשר דישאל ותורה), ובאופן כזה יהי' בכל העולם, הן בעולם קטן זה האדם⁷⁴, והן בעולם כפשוטו, והיתה להוי' המלוכה⁷⁵, בקרב כל יושבי תבל, כיון שיקויים היעוד⁷⁶ אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם הוי' לעבדו שכם אחד, בגאולה האמיתית והשלימה, במהרה בימינו ממש.

מהו ענין לתבונתו אין מספר¹⁰, דענין המספר נופל לומר על דבר הנחלק לחלקים, והיינו דבר גשמי שיש בו חלקים, נופל בו ענין המספר, ואז שייך לומר בו אין מספר, שהוא ההפלאה וריבוי המספר¹¹, אבל תבונה והשגה שהוא ענין רוחני, הרי אינו נופל על זה לשון מספר שיהי' שייך לומר אין מספר. ויש להוסיף, שענין זה הוא בכל דבר של תבונה והשגה, וכ"ש וק"ו בתבונתו של הקב"ה שאינו בגדר מספר. וא"כ קשה ביותר מה שנקט כאן ענין המספר. וממשיך במאמר, גם צריך להבין, דלכאורה זה סותר לרישא דקרא, שאומר גדול אדוננו ורב כח, דמשמע שזהו בבחי' מספר, וכמו הגדולה בריבוי ההתפשטות, ומ"מ היא בבחי' מספר, וכמו אלף אלפים ישמשוני¹², ורבוה רבבן כו'¹², ואמרו רז"ל¹³ שזהו מספר גדוד א', ולגדודיו אין מספר, ומ"מ הוא בגדר מספר, דאף שלגדודיו אין מספר (עולמות אין מספר) מ"מ ה"ז בגדר מספר, וכפי שאמרו בפרקי היכלות¹⁴ שיעור קומה של יוצר בראשית רל"ו אלפים רבבות פרסאות כמספר ורב כח כו', שזהו ריבוי מופלג, אבל מ"מ הוא בגדר המספר, ואעפ"כ מסיים ולתבונתו אין מספר. וביותר אינו מובן, דמשמעות הכתוב הוא שאותה הדרגה שנאמר בה גדול גו' ורב כח (רל"ו אלפים רבבות פרסאות), הנה לתבונתו (תבונה שלו) אין מספר.

(ג) **ונקודת** הביאור בזה¹⁵, דהנה, משנת"ל שענין המספר נופל לומר על דבר הנחלק לחלקים, הרי זה כולל את כללות ענין סדר ההשתלשלות, שנחלק בכללות לדי' עולמות אבי"ע, שכל עולם נחלק מהעולם האחר בתור דבר בפ"ע. ולכן הרי זה שייך גם לתורה, שגם היא באה ונמשכת בסדר השתלשלות ד' עולמות אבי"ע, שבכל עולם יש בחי' התורה כפי שהיא באותו עולם. וכמ"ש בכתבי האריז"ל¹⁶ בפי' ועל תורתך שלמדתנו¹⁷, תורתך, תורת האצילות, שלמדתנו, תורת הבריאה, שירדה ונשתלשלה מעולם לעולם עד שירדה למטה. ובפרט לאחר מתן תורה, שאז ירדה התורה מבריאה ליצירה ומיצירה לעשי' הרוחנית ומעשי'

(62) אבות פ"א מ"ב.
 (63) ראה תענית ב, א. ובכ"מ.
 (64) ראה פרש"י ד"ה פדה — ברכות ה, א.
 (65) רמב"ם סוף הלי' חנוכה.
 (66) ראה לקו"ת נצבים מו, ב. ובכ"מ.
 (67) תהלים קיז, ב.
 (68) ראה שבת י, א. ועוד. וראה אוה"ת יתרו ע' תתצד ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' שטז ואילך. המשך תרס"ו ע' תקסז ואילך. ועוד.
 (69) ישעי' מ, ה.
 (70) ראה שהש"ר רפ"ה.
 (71) ישעי' יא, ט.
 (72) ראה שער האמונה פנ"ד ואילך. ובכ"מ.
 (73) ברכות סא, ב.
 (74) תנחומא פקודי ג. זח"ג רנו, ב. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א).
 (75) עובדי' א, כא.
 (76) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם שם ספ"א.

(10) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תק"ע ע' צו ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ע' לא ואילך.
 (11) ראה לקו"ש חי"ט ע' 17 ואילך. וש"נ.
 (12) דניאל ז, י.
 (13) חגיגה יג, ב.
 (14) הובא בעץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"ב. לקו"ת הוספות לויקרא נד, ב. שלח נ, ג.
 (15) ראה סה"מ תרע"ח שם. תרפ"ז שם (ע' קפו ואילך).
 (16) ראה לקוטי תורה להאריז"ל ר"פ בראשית. לקו"ת עקב יז, ב. אוה"ת תשא ס"ע א'תתקסט ואילך. סה"מ הי"ש"ת ע' 68. וש"נ.
 (17) ברכה שני' דברכת המזון.

הרוחנית לעשי' הגשמית, וכדאיתא בתניא קדישא בתחלתו¹⁸, שנסעה וירדה כו' עד שנתלכשה בדיו על הספר ןולהעיר שיש בזה ירידה והתלכשות בג' הענינים דחי צומח ודומם, שהרי הקלף נעשה מעור של בהמה (חי), ועיבודו הוא ע"י מלח¹⁹ (דומם), והדיו נעשה מעשבים ומי עפצים²⁰ (צומח)]. והנה, בכל עניני סדר ההשתלשלות, מורה ההשתלשלות מהעילה אל העלול על הירידה מדרגא לדרגא, וכנודע שכל עילה היא רוחנית לגבי העלול שלה, דכן הוא בעולמות, שהם זה למטה מזה, עד לעולם הזה התחתון שאין למטה ממנו, שירידה זו היא בעיקר ברוחניות ומעלה ומדריגה. אמנם, מה שהתורה נשתלשלה מעולם לעולם, מתורת האצילות לתורת הבריאה כו', אין זה ירידה בתורה, אלא באופן שאותה התורה כפי שהיא למעלה כך היא למטה, והיינו, שענין התורה כפי שהיא חמדה גנוזה²¹, שזוהי שלימות מעלת התורה, הרי זה נמצא בתורה למטה כמו למעלה, דאף שבפועל נסעה וירדה בדרך השתלשלות עו"ע, מ"מ, בכל מקום שהיא הרי היא דבר הוי'.

ובזה יובן מ"ש לתבונתו אין מספר. דהנה, בפסוק זה מדובר אודות סדר ההשתלשלות, שעז"נ גדול אדוננו ורב כח, דקאי על שיעור קומת יוצר בראשית שהוא רל"ו אלפים רבבות פרסאות, היינו שהוא במדידה והגבלה ובבחי' מספר. ועל זה הוא החידוש שלתבונתו דתורה אין מספר, והיינו, שאע"פ שהתורה באה בהשתלשלות בבחי' השגה (שזהו"ע לתבונתו, שקאי על התורה כפי שהיא בעולם הבריאה או בבחי' בינה דאצילות), ולכן שייך בה לכאורה ענין המספר, מ"מ, לתבונתו אין מספר, שגם כפי שהתורה באה בסדר השתלשלות אין בה מספר, כיון שלא נעשה בה שינוי ע"י ההשתלשלות, אלא היא למטה כמו למעלה כו'.

וזוהו ג"כ מה שאמרו רז"ל אין אמת אלא תורה, שהתורה נקראת בשם אמת, דתיבת אמת מורה על ענין שמתחלת המשכתו עד סופו הוא בשוה, ללא שינויים, כמרומז בג' האותיות דאמת, מא' שהוא ראש אותיות, עד מ' שהוא אמצע האותיות, ועד ת' שהוא סוף האותיות (כדאיתא בירושלמי²²), כמ"ש²³ אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים. והיינו שענין התורה הוא באופן שנמצאת למטה כמו למעלה

(18) פ"ד.
 (19) ראה רמב"ם הל' שבת פי"א ה"ה.
 (20) ראה שם הל' תפילין פ"א ה"ד.
 (21) ראה שבת פח, ב.
 (22) סנהדרין פ"א ה"א.
 (23) ישעי' מד, ו. ב"ר פפ"א, ב. דב"ר פ"א, י. רש"י שבת נה, א (ד"ה חותמו).

גם החילוק בין העבודה דלימוד התורה לעבודה דבכל דרכיך דעוהו⁵⁶ וכל מעשיך יהיו לשם שמים⁵⁷, שהתורה היא ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים⁵⁸, ולימוד התורה צריך להיות באופן דלאפשא לה⁵⁹, בריבוי בלי הגבלה, שענין זה הוא בקו החסד שהוא באופן של המשכה מלמעלה למטה, משא"כ העבודה דבכל דרכיך דעוהו היא באופן שאינו משאיר את הדבר כמו שהוא למטה אלא מעלהו למעלה, לשם שמים, שענין זה הוא בקו הגבורה שהוא באופן של העלאה מלמטה למעלה. וזהו גם החילוק בין עבודת התפלה ולימוד התורה, שעבודת התפלה, שענינה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה⁶⁰, היא באופן של העלאה מלמטה למעלה, משא"כ תורה היא בבחי' המשכה מלמעלה למטה. וכיון שעיקר ענין התורה הוא למטה דוקא, לפי שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, הרי מובן, שעיקר כוונת התורה היא להיות בבחי' המשכה מלמעלה למטה, והיינו, לעשות דירה לו ית' במציאות המטה כפי שהוא במקומו כו'. וענין זה מרומז גם בכך שהתורה שנקראת אמת, אין אמת אלא תורה, כי, נוסף על משנת"ל (ס"ג) שזהו לפי שענין האותיות א' מ' ת' מורה על העדר השינויים, הנה עוד זאת, שהסדר בתיבת אמת היא שתחלה באה האות א' ולבסוף באה האות ת', שסדר זה הוא באופן של המשכה מלמעלה למטה.

וזוהו קרוב הוי' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, דקאי על תפלה (לכל קוראיו) ותורה (אשר יקראוהו באמת), וכיון שתפלה היא בחי' העלאה מלמטה למעלה, ואילו תורה היא בבחי' המשכה מלמעלה למטה כנ"ל, לכן ענין הקירוב שע"י התורה הוא יותר מהקירוב שע"י התפלה, כי תכלית הכוונה היא דירה בתחתונים, שנעשית ע"י התורה שהיא בבחי' המשכה מלמעלה למטה. ואעפ"כ, הנה הסדר בפסוק (שהוא ג"כ בדיוק) הוא שתחילה נאמר קרוב הוי' לכל קוראיו שקאי על תפלה, כי סדר העבודה הוא שתחילה צ"ל עבודת התפלה, וכנודע⁶¹ מעלת לימוד התורה שאחר עבודת התפלה דוקא, וע"י הקדמת עבודת התפלה באים לעיקר הקירוב אל הקב"ה שנעשה ע"י התורה (אשר יקראוהו באמת), ואח"כ פועלת תורה זו גם בתפלה, ועד שפועלת שלימות

(56) משלי ג, ו.
 (57) ריש ע"ב. ח"ג שו, ריש ע"ב. תקו"ז תמ"ה (פג, א).
 (58) איוב יא, ט.
 (59) זח"א יב, ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז (61) ראה לקו"ת ברכה צו, ב. ובכ"מ.
 (60) ראה זח"א יב, ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ז (61) ראה לקו"ת ברכה צו, ב. ובכ"מ.
 (61) פ"ב ס"ב.

ותלמודו בידו, כי, גם מי שראוי מצד עצמו לענין דג"ע, שלכן בא לכאן, מ"מ, אפשר שהשגת התורה תהי' אצלו כמו בג"ע (העליון או התחתון), אבל לא יהי' אצלו עיקר התורה שלא בשמים היא, אלא למטה דוקא. ורק מי שבא לכאן עם תלמודו שלמד בעוה"ז, עליו אמרו אשרי כו', כיון יש אצלו המעלה דעיקר התורה כפי שניתנה למטה דוקא. וזהו גם דיוק הלשון תלמודו בידו (ועד"ז במארו"ל שרפו ידיהם מדברי תורה), כי, כשם שבכללות הנה עיקר התורה היא למטה דוקא בעוה"ז התחתון, כך גם בפרטיות יותר, בעוה"ז גופא, מתגלה עיקר התורה בענין המעשה, תלמודו בידו, כמארו"ל⁴⁸ גדול לימוד שמביא לידי מעשה, היינו ששלימות ואמיתית הלימוד היא כשמביא לידי מעשה. וכמבואר בהמשך תרס"ו⁴⁹ בענין יעשה למחכה לו⁵⁰, למאן דדחקין למלה דחוכמתא⁵¹, שכאשר לומד התורה יודע שלימודו נוגע למעשה, הנה דוקא אז הוא מתייגע ומתאמץ בלימודו, והיינו, שענין המעשה פועל עליו בחכמתו ושכלו כו'. וזהו גם מה שלעתיד לבוא יהי' מעשה גדול⁵², משום שעיקר גדלות הלימוד היא ע"י המעשה.

(ו) **והנה** כשם שנת"ל שעיקר גילוי התורה הוא למטה דוקא, כמו"כ יובן שבזה גופא העיקר הוא ענין ההמשכה מלמעלה למטה, ולא ענין ההעלאה שמלמטה למעלה. והענין בזה, דהנה, כללות ענין התורה הוא בב' קוין דהמשכה מלמעלה למטה והעלאה מלמטה למעלה⁵³, וכמו בעשרת הדברות, שהתחלתם היא אנכי ולא יהי' לך⁵⁴, שאנכי, שכולל כל רמ"ח מ"ע, הוא בקו החסד שענינו המשכה מלמעלה למטה, ולא יהי' לך, שכולל כל שס"ה מל"ת, הוא בקו הגבורה שענינו העלאה מלמטה למעלה [וי"ל שזהו גם הטעם לכך שבדרושי חסידות⁵⁵ הובאה הדוגמא לענין לימוד התורה למעלה ולמטה מהסוגיא דהמחליף פרה בחמור דוקא, משום שזהו ענין כללי בכל עניני התורה ומצוות שנחלקים לב' הקוין דימין ושמאל, שהם ב' הענינים דפרה וחמור (אלא שחמור למטה הוא דבר אסור, ולכן צריך להשתמש בו רק למשא). וזהו

(48) קידושין מ, ב. ועוד.
 (49) ד"ה וה' אמר המכסה תרס"ז (המשך תרס"ו ע' תקלד ואילך).
 (50) ישע"י סד, ג.
 (51) זח"א קל, ב.
 (52) מאמרי אדמור"ר הזקן תקס"ז ע' דש ואילך. אוה"ת בראשית מ, ב ואילך. ובכ"מ.
 (53) ראה גם לקו"ת ר"פ חוקת. ועוד.
 (54) יתרו כ, ב-ג.
 (55) דרושים שבתחלת המאמר. תניא קו"א קנח, סע"א. סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תב ואילך.
 תרס"ח שם. תרפ"ט שם (ע' רכד). וש"נ.

ממש בלי שינויים, שבזה מתגלה ענין העדר השינוי דלמעלה, כמ"ש²⁴ אני הוי' לא שנית.

(ד) **ועוד** זאת, שלא זו בלבד שהתורה היא למטה כמו שהיא למעלה, אלא אדרבה, שהתורה לא בשמים היא²⁵, אלא עיקר גילוי התורה הוא למטה דוקא, בעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו, וטעם הדבר הוא לפי שנתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים²⁶ דוקא. ולכן מצינו שכאשר המלאכים טענו בשעת מ"ת²⁷ תנה הודך על השמים²⁷, שביקשו שתינתן להם התורה במקום שבו נמצאים הם, דהיינו בעשי' הרוחנית ויצירה ובריאה²⁸, ענה להם משה (בשליחותו של הקב"ה, כדמוכח בסוגיא דמ"ת שהקב"ה אמר לו החזיר להן תשובה) אב ואם יש לכם כו' יצה"ר יש ביניכם כו' קנאה יש ביניכם, שמזה משמע שעיקר התורה הוא דוקא במקום שיש בו יצה"ר כו', כי, אי לאו הכי, אינו מובן מהי תשובתו של משה, שהרי המלאכים ביקשו מלכתחילה את התורה כפי שהיא למעלה, על השמים, ומה ענה להם כלום יצה"ר יש ביניכם. אלא בהכרח לומר, שעיקר התורה ואמיתתה הוא דוקא כפי שנשתלשלה מאצילות ובי"ע לעולם העשי' הגשמי והחומרי, בהר סיני שהוא מכין מכל טוריא²⁹, ובמדבר סיני שהוא מדבר ולא מקום ישוב³⁰, והיינו, שדוקא למטה בארץ, בעולם התחתון שאין למטה ממנו, שם הוא עיקר ענינה של התורה כפי שהיא חמדה גנוזה.

(ה) **ובזה** יובן גם מה שאמרו רז"ל³¹ שמכריזין בגן עדן אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, היינו תלמודו שלמד בעוה"ז דוקא. ובהקדים, דהנה, עיקר ענינו של גן עדן הוא לימוד התורה (וכנודע³² שזהו החילוק בין תורה למצוות, שענין המצוות הוא בעוה"ז דוקא, משא"כ תורה לומדים גם בג"ע, וזהו ענין מתיבתא דרקיע³³ ומתיבתא דקוב"ה וכו', כדאיתא בזהר³⁴), ושם הלימוד הוא באופן של השגה רוחנית ואלקית

(24) מלאכי ג, ו.
 (25) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.
 (26) תמורה טז, א. רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. ובכ"מ.
 (27) נחומא נשא טז. תניא פל"ו.
 (28) תהלים ח, ב.
 (29) ראה לקו"ש חי"ח ע' 30 הערה *34.
 (30) ראה מדרש תהלים (באבער) סח, יז.
 (31) ראה עקב ח, טו.
 (32) פסחים נ, א. וראה תו"א נד, א.
 (33) ראה סהמ"צ להצ"צ טו, ב. וראה לקו"ת ואתחנן ו, ב ואילך. לקו"ש חט"ו ע' 141. ובכ"מ.
 (34) ראה ב"מ פו, א. סהמ"צ להצ"צ שם.
 (35) ראה זח"ב צו, ב. זהר חדש יתרו לו, ב. ועוד.
 תרגום לספר שופטים ה, ה. וראה סוטה ה, א.

בסודות ורזין דאורייתא כו', משא"כ למטה בעוה"ז הלימוד הוא בגשמיות ההלכות כפי שבאו בגשמיות וחומריות העולם.

וכמו בענין המחליף פרה בחמור המבואר בגמרא³⁵ וראשונים ואחרונים (אשר רוח ה' נוססה בקרבם³⁶), שענין זה ישנו גם ברוחניות בעבודת האדם, וכן ברוחניות במדות שלמעלה. דהנה, במדות שלמעלה, ענין הפרה הוא מבחי' פני שור מהשמאל³⁷, שזהו בחי' גבורה ודין, וענין החמור שרשו ממדת החסד וכו'³⁸. וכן בעבודת האדם, הנה חמור ענינו חסד ואהבה, ושור ענינו גבורה ודין³⁹. וענינם בתורה הוא מצוות לא תעשה שמקו השמאל, ומצוות עשה שמקו הימין⁴⁰, דמל"ת הם באופן של דחי' דוקא, שאינו אוכל דבר זה וכיו"ב, ועי"ז מקיים את המצוה, משא"כ מ"ע הם באופן דקום ועשה דוקא. וכן הוא בפרה וחמור למטה, דהנה, אף שפרה היא בהמה טהורה, ובירורה הוא בדרך קירוב, ובכללות הרי זה מורה על העבודה בלימוד התורה וקיום המצוות באופן דרב תבואות בכח שור⁴¹, מ"מ, השור שלמטה יכול להיות לפעמים באופן של שור נגח ומועד כו', שזהו היפך הענין שבשבילו נברא, ואז אופן פעולת האדם בו היא בדרך דחי'. ועד"ז בנוגע לחמור, הנה אף שהוא בהמה טמאה שאסורה באכילה, ששייך ללעו"ז, ובירורו לא יכול להיות בדרך קירוב, אלא בדרך ריחוק ודחי', מ"מ, יכולים להשתמש בו לדברים מותרים כמו משא וכו', וכמארז"ל⁴² לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשא, וכמ"ש⁴³ יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתיים, שסובל עול תורה כחמור חזק שמטענין אותו משא כבד, ומהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית, וכשהוא רוצה לנוח רובץ בין תחומי העיירות שהולך שם פרקמטיא. וזהו מה שחמור שייך לקו הימין, שפועל בדרך קירוב גם בבחי' חמור. וענין מחליף פרה בחמור בעבודת האדם הוא, שאף שבזמנים כתיקונם צריך כל אחד לפעול פעולתו, הנה לפעמים צריך להחליף עבודת הפרה בעבודת החמור, וכן להיפך (כמבואר במ"א).

(35) ב"מ מז, א. וש"נ.
 (36) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 40. וש"נ.
 (37) יחזקאל א, י. וראה ראה עץ חיים שער נ (שער קיצור אבי"ע) פ"ח. טעמי המצות להרח"ו ויקרא (ד"ה מצות קרבנות). אור החיים אחרי יז, יד.
 (38) ראה זח"ג רו, א. אוה"ת ויחי תתריא, ב. ובכ"מ.
 (39) ראה סה"מ תרס"ח ע' קה.
 (40) ראה לקו"ת שה"ש מה, ג ואילך. ובכ"מ.
 (41) משלי יד, ד. וראה לקו"ת האזינו עה, ב.
 (42) ע"ז ה, ב.
 (43) ויחי מט, יד ובפרש"י.

והרי מובן שהלימוד בג"ע ברוחניות הענינים הוא באופן נעלה שלא בערך מאשר לימוד ההלכה לפועל כפי שהיא בעוה"ז התחתון בענינים גשמיים כפשוטם (כמו המחליף פרה בחמור בנוגע לפרה וחמור כפשוטם). וא"כ, אינו מובן מהו הענין שמכריזים בג"ע, אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, דהיינו תלמודו שלמד בעוה"ז דוקא. וביותר אינו מובן, דהנה, מארז"ל זה קאי בפשטות על כל הדרגות שבג"ע, עד לדרגא הכי עליונה שבג"ע העליון (דאף שבכללות נחלק הג"ע לב' דרגות, ג"ע התחתון וג"ע העליון, הנה בפרטיות כל אחד מהם מתחלק לריבוי דרגות, וכדאיתא באגה"ק⁴⁴ שיש כו"כ מעלות ומדרגות ג"ע זה למעלה מזה עד רום המעלות). והנה, כאשר האדם בא לכאן, למקום זה בג"ע העליון, הרי מובן שזהו מקומו, ואעפ"כ, יכול להיות שלא יהי' במצב דאשרי מי שבא לכאן, וכדי שיהי' במצב זה, הרי זה דוקא כשתלמודו שלמד בעוה"ז הוא בידו.

ועוד יש לדייק במארז"ל זה, מהו אומר ותלמודו בידו דוקא, דלכאורה, מה ענין תלמוד אצל יד (וע"ד השאלה דלעיל (ס"ב) במ"ש ולתבונתו אין מספר, מה ענין מספר אצל תבונה שהוא דבר רוחני), דלכאורה, ענין התלמוד שייך לשכל שבמוח שבראש, וכמבואר בתניא⁴⁵ שע"י הלימוד נעשה יחוד נפלא של שכל האדם הלומד עם הדבר הנלמד [והגם שאח"כ נמשך הלימוד מן הראש לכל הגוף ופועל בכל הגוף, מ"מ, הרי מקומו של הלימוד עצמו הוא במוח שבראש, אלא שאח"כ משפיע הראש גם על הגוף]. וא"כ הי' צ"ל ותלמודו בראשו או בשכלו וכיו"ב, ומהו ענין תלמודו בידו. וע"ד הדיוק הידוע⁴⁶ במה שאמרו רז"ל⁴⁷ בנוגע לרפידיים, שרפו ידיהם מדברי תורה, מה ענין ידיהם אצל דברי תורה, הרי תורה עיקרה בראש.

ויובן ע"פ משנת"ל, דהגם שהתורה ישנה באצילות ואח"כ בכריאה ומשם נסעה וירדה כו' עד לעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו, מ"מ, אין זה ענין של ירידה בתורה, ואדרבה, עיקר גילוי התורה הוא בהיותה למטה דוקא, שבו עושים דירה לו ית' בתחתונים, וכמענה משה רבינו כלום יצה"ר יש ביניכם כו'. ולכן אמרו אשרי מי שבא לכאן

(44) סי"ז. וראה תו"א תצוה פא, ג. סה"מ
 (45) תרל"ז ח"ב ע' שצז ואילך. המשך תרס"ו ע' יובא עמלק תשמ"ב. ובכ"מ.
 יח. ובכ"מ.
 (46) ראה סה"מ תש"ט ע' 34 ואילך. ד"ה
 (47) מכילתא בשלה יז, ח.